Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.
Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

‹*Dear old Melanie!*›

Kleins Narrative of a Child Analysis

LEONTINE BRAMEIJER

In het Schotse stadje Pitlochry staat het clubhuis van de padvindsters er nog precies als in 1941, toen Melanie Klein daar het tienjarige jongetje analyseerde dat zij Richard noemde. In 1987 werd een plaquette onthuld door Hanna Segal, die ook bij Klein in analyse was geweest. Richard was bij die gelegenheid aanwezig, al hield hij zich, begrijpelijk, wat op de achtergrond. Ook Kleins jongste zoon Eric(h), die een paar maanden daarna onverwacht zou overlijden, woonde de plechtigheid bij.

Begin juli 1940 had Klein Londen verlaten om de Duitse bombardementen te ontvluchten, en had ze zich gevestigd in Pitlochry op aandringen van de ouders van ‹Dick›, het jongetje over wie zij schreef in *The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego* (1930). Dick was inmiddels zestien jaar oud, en had opnieuw analyse nodig. Richard was een neef van Dick. Hun ouders waren in contact gekomen met Klein via de analyticus David Matthew, ook een analysant van haar. Richards moeder had Matthew al in 1934 geschreven over haar zoontje, onder andere omdat zij zich zorgen maakte over zijn fobie voor wondjes en bloed. Even daarvoor was Richard besneden in de ouderlijke slaapkamer, zonder hierop door zijn ouders te zijn voorbereid. Een jaar of wat later viel het zijn ouders op dat hij niet bijzonder geïnteresseerd was in leren, terwijl hij wel intelligent was, en dat hij zich abnormaal veel zorgen maakte over zijn gezondheid en aan sombere buien leed. Richard was ook heel bang voor andere kinderen, en toen de oorlog uitbrak en de bombardementen begonnen verergerde deze angst zozeer dat hij niet meer naar school durfde. Ook Richards ouders evacueerden naar Schotland, maar toen zijn moeder zich bij Klein meldde had deze alweer besloten dat zij dichter bij haar zoon en kleinzoon in Engeland wilde zijn, en dat zij nog vier maanden in Pitlochry zou blijven. Ze waarschuwde dat dit eigenlijk te kort was om blijvende veranderingen te bewerkstelligen. Toen ze tijdens haar kennismaking met Richard merkte dat hij verbaal begaafd was en van tekenen hield, en dat hij zich meteen bij haar op zijn gemak voelde, besloot ze het er toch op te wagen. Richard en zijn moeder betrokken kamers in Fisher's Hotel in Pitlochry, en Richards vader, die in een wat verderweg gelegen stad werkte, bezocht hen in de weekeinden.

Klein schreef al in 1945 over Richard in *The Oedipus Complex in the Light of Early Anxieties*. De volledige gevalsbeschrijving *Narrative of a Child Analysis* verscheen in 1961, een jaar na haar dood. In beide publicaties liet ze kenmerkende details uit Richards achtergrond en omstandigheden ongenoemd, of veranderde ze deze, om zijn identiteit geheim te houden. Phyllis Grosskurth onthult in haar biografie van Klein bijvoorbeeld dat Richards vader vrijwel volledig doof was en hierdoor wat ‹afgesneden van zijn gezin›, zoals Richard het later zelf noemde. Richards oudere broer was niet op kostschool, maar in het leger, een veel bedreigen-

der scenario, aangezien het immers oorlog was en hij naar het front gestuurd zou kunnen worden. Tijdens de analyse trof Richard op een dag zijn vader aan in de badkamer, in elkaar gezakt als gevolg van een hartaanval. Naast deze zorgelijke gezinscontext was er natuurlijk de gespannen politieke situatie. Richard volgde het nieuws op de voet — hij las drie kranten en luisterde naar de nieuwsberichten op de radio. Op de landkaarten die in de ‹spelkamer› aan de muur hingen en die Klein tot haar spijt niet elke keer kon weghalen en weer ophangen, hield hij de troepenbewegingen bij. Hitlers legers rukten up in Europa en Noord-Afrika. In juli 1941 vielen de Duitsers de Sovjet-Unie binnen. Op zee werd over en weer jacht gemaakt op slagschepen met onderzeeërs en torpedojagers (*destroyers*). Kleins verslag van Richards analyse illustreert schitterend de positie die zij innam ten opzichte van de externe realiteit in het leven van haar patiënten. Zij negeerde deze beslist niet, zoals wel eens wordt beweerd. Maar zelfs tegen de achtergrond van deze extreem schokkende reële ervaringen en bedreigingen richtte zij zich in de sessies zo veel mogelijk op Richards onbewuste fantasieleven zoals zich dit manifesteerde in de overdracht, via zijn spel met de door hemzelf meegebrachte oorlogsvloot, de tekeningen die hij maakte, en zijn nieuwsgierige fantasieën over haar privéleven. Zo interpreteerde ze al in de eerste sessie zijn opmerkingen over Hitlers slechte behandeling van de Oostenrijkers, door op te merken dat hij wist dat zij ook een Oostenrijkse was. En naar aanleiding van zijn fantasie over een zwerver die ’s nachts zou kunnen inbreken en zijn moeder verwonden, zei ze dat hij ’s nachts misschien bang was dat zijn vader en moeder iets deden met hun genitaliën wat moeder zou kunnen verwonden. Niet lang daarna bracht ze bij soortgelijke associaties van Richard ter sprake dat hij bang was voor zijn eigen destructieve fantasieën jegens zijn moeder en Klein zelf. Deze containment van zijn tot dan toe angstwekkende en onverdraaglijke haatgevoelens had tot gevolg dat Richard zijn naar buiten geprojecteerde agressie in zichzelf kon terugnemen, waardoor zijn zelfvertrouwen groeide en zijn angst voor de mogelijke agressie van andere kinderen afnam. Al vrij snel kon hij weer deelnemen aan het gewone leven. Hij ging weer naar school, en zou later een universitaire studie voltooien. Helemaal symptoomvrij zou hij nooit worden, wat Klein had voorzien. Voor een echt doorwerken van zijn problematiek had de tijd ontbroken.

Richards analyse duurde van 28 april tot 23 augustus 1941 en besloeg 96 sessies. Van 1956 tot 1959 werkte Klein aan haar boek, geholpen door haar voormalig analysant Elliott Jaques. In het ziekenhuis, na een operatie, corrigeerde ze nog drukproeven, kort voor haar onverwachte overlijden in 1960. *Narrative* is een briljant en diep ontroerend boek. Bij de Britse dichter Henry Reed stond het naast *Oorlog en Vrede* op de plank. Grosskurth, die Richard midden jaren tachtig opspoorde, vertelt dat hij zich de analyse heel goed herinnerde, maar geen idee had dat Klein over hem had geschreven. Bij een volgende ontmoeting nam ze het boek voor hem mee. Hij bekeek de foto van Klein op de voorkant, drukte er een kus op en zei: ‹Dear old Melanie›.

Literatuur

GROSSKURTH, P. (1986). *Melanie Klein: Her World and Her Work*. London: Karnac, 1987.

KLEIN, M. (1961). *Narrative of a child analysis: The collected works of Melanie Klein, Vol IV*. London: Karnac, 2017.

KLEIN, M. (2017). *Love, guilt and reparation and other works 1921-1945. The writings of Melanie Klein Vol I*. London: Karnac.